

**Κ. Λεβέντης: Ο φιλόπατρις,
ο οραματιστής, ο άνθρωπος**

Στις 11 Ιουλίου, σε ηλικία 64 ετών, απεβίωσε στο Λονδίνο, όπου κατοικούσε μόνιμα, ο Κωνσταντίνος Λεβέντης, πρόεδρος των Ιδρυμάτων Α.Γ. Λεβέντης". Η ζωή του Κωνσταντίνου Λεβέντη κατά τα τελευταία 23 χρόνια, αφ' ότου ανέλαβε την προεδρία των Ιδρυμάτων που ανέφερα πιο πάνω, μετά το θάνατο του θείου του Αναστάση Γ. Λεβέντη, υπήρξε μια συνεχής προσφορά στην ελληνική παιδεία, στον πολιτισμό και στον δεινοπαθούντα συνάνθρωπο. Σταθερά και αθόρυβα, με σύνεση και συνέπεια, χωρίς φανφάρες και ιδιοτελείς σκέψεις, ανάλωνε τον εαυτό του προσφέροντας γενναιοδωρα για την πολιτιστική πρόοδο της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Κύπρου, αλλά και για την προβολή του ελληνικού πολιτισμού γενικότερα. Πολύ ορθά αντίκριζε τον ελληνικό πολιτισμό στην ευρύτερή του έννοια, οπουδήποτε κι αν ανθούσε: στον ελλαδικό και κυπριακό χώρο, αλλά και σ' όλο τον κόσμο όπου κατοικούν Έλληνες, σ' όλες τις ηπείρους. Κοσμοπολίτης αλλά και βαθιά πατριώτης, πάσχιζε διαρκώς ν' ανεβάσει τον Ελληνισμό σε ψηλότερα скаλοπάτια γιατί πίστευε στις αξίες και τις ικανότητές του. Βαθύς γνώστης του αρχαιο-ελληνικού και του βυζαντινού πολιτισμού αλλά και των επιτευγμάτων της νεότερης Ελλάδος, είχε μια

Του δρος Βάσου Καραγιώργη



καθολική θεώρηση, που ήταν πάντα πυξίδα των ενεργειών του.

Άξιος συνεχιστής των οραματισμών του θείου του Αναστάση Γ. Λεβέντη, αντιλήφθηκε τη μεγάλη σημασία της ανάπτυξης της παιδείας για την προκοπή του νεοέλληνα, οπουδήποτε κι αν βρίσκεται, και το ρόλο που θα πρέπει να διαδραματίσει στον παγκόσμιο στίβο της επιστήμης και του πολιτισμού. Εκατοντάδες νέοι, στην Ελλάδα και την Κύπρο, ευεργετήθηκαν από τις υποτροφίες που προσφέρει κάθε χρόνο το ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, σ' όλους τους κλάδους των επιστημών και των τεχνών. Δημιουργείται έτσι σταθερά

και συστηματικά στην Ελλάδα και στην Κύπρο ένας πυρήνας νέων επιστημόνων, με μετεκπαίδευση στα μεγαλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου, για να στελεχώσει τη στρατιά που θα θωρακίσει αποτελεσματικά, με τον πολιτισμό και την επιστήμη, την Ελλάδα και την Κύπρο.

Οι δικές του σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ, τον βοήθησαν να γίνει όχι μόνο καλός γνώστης αλλά και λάτρης του ελληνικού πολιτισμού από τα πανάρχαια χρόνια έως σήμερα. Διείδε τη σημασία των μνημείων και της τέχνης για τη δημιουργία συνειδησης και αυτογνωσίας ανάμεσα στους νεοέλληνες, και τη δύναμη αυτής της συνειδησης για την θωράκισή τους σε καιρούς χαλεπούς. Νέος, ακόμη είδε από κοντά το δράμα της Κύπρου, ιδίως μετά την τουρκική εισβολή, τη λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, και πόνεσε, όπως πόνεσε και ο θεός του Αναστάσιος Γ. Λεβέντης, που πρώτος άρχισε το πρόγραμμα της διάσωσης αυτής της κληρονομιάς με γενναίες δωρεές προς το Τμήμα Αρχαιοτήτων της Κύπρου. Γι' αυτό και το Ίδρυμα Αναστάσιος Γ. Λεβέντης, που δραστηριοποιείται στην Κύπρο, έχει ως πρωταρχικό σκοπό του την προβολή και διάσωση αυτής της κληρονομιάς. Για είκοσι και πλέον χρόνια χρηματοδοτεί την συντήρηση μνημείων και κειμηλίων, την ίδρυση μουσείων, τη διεξαγωγή ανασκαφών, τη δημοσίευση επι-

στημονικών εκδόσεων, την οργάνωση εκθέσεων, συμποσίων και συνεδρίων. Ιδιαίτερη είναι η φροντίδα για τα μνημεία εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης σ' ολόκληρη την Κύπρο. Ένας μεγάλος αριθμός εκκλησιαστικών μνημείων και κειμηλίων (εκκλησίες, τοιχογραφίες, φορητές εικόνες, ψηφιδωτά) συντηρήθηκαν και προβλήθηκαν. Χωρίς την αρωγή του Ιδρύματος "Αναστάσιος Γ. Λεβέντης" πολλά από αυτά τα μνημεία θα είχαν ήδη καταστραφεί. Με την ίδια αγάπη περιέβαλε και μνημεία λαϊκής και αστικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς: Τα σπίτια στο χωριό Φικάρδου, το κτίριο της Ερευνητικής Μονάδας Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου και το κτίριο των Γραφείων του Ιδρύματος στην Οδό Γλάστωνος στη Λευκωσία, καθώς και το κτίριο του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου, αποτελούν μερικά παραδείγματα.

Με τη δημιουργία μουσείων εκκλησιαστικής τέχνης στο Παλαιχώρι, στη Μονή Χρυσορροϊάτισσας και στη Μονή Μαχαιρά, διασώζει και προβάλλει σημαντικούς θησαυρούς της εκκλησιαστικής κληρονομιάς.

Δεν θα'πρεπε να παραλείψω και το καθ' όλα πρωτότυπο Μουσείο Μυκηναϊκού Πολιτισμού στον αρχαιολογικό χώρο της Μάας, στον Κόλπο των Κοραλλίων, στην Πάφο.

Το Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο στη Λευκωσία, που ο ίδιος ίδρυσε και εν

πολλοίς συντηρεί, με τη σημαντική του έκθεση για την ιστορία της Λευκωσίας καθώς και με τις ποικίλες δραστηριότητες του, είναι σήμερα ένα από τα πιο ζωντανά μουσεία της πρωτεύουσας.

Από τη θέση του ως Μόνιμος Εκπρόσωπος της Κύπρου στην Ουνέσκο, παρακολουθούσε και φρόντιζε ούτως ώστε ο διεθνής αυτός Οργανισμός να προστατεύει, όσο μπορούσε, την πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου από τη σύληση και την καταστροφή. Δεν παρέλειψε να φέρει επιτακτικά και με πειστικότητα στα διεθνή φόρουμ τα προβλήματα της κληρονομιάς μας στα κατεχόμενα εδάφη. Ο επαναπατρισμός των ψηφιδωτών της Κανακαριάς οφείλεται εν πολλοίς στις δικές του προσπάθειες. Κι εκεί που οι διεθνείς οργανισμοί ήταν αδύναμοι να βοηθήσουν για τον επαναπατρισμό των κλεμμένων θησαυρών μας, τους αγόραζε στους διεθνείς πλειστηριασμούς και τους δώριζε αμέσως στο Κυπριακό Μουσείο. Το ίδιο έπραξε σε αρκετές περιπτώσεις και για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδος.

Θεωρούσε την ελληνική πολιτιστική κληρονομιά ως παγκόσμια κληρονομιά. Γι' αυτό και με δική του πρωτοβουλία σημαντικά μνημεία της Κύπρου περιελήφθησαν στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ουνέσκο.

Με το ίδιο πνεύμα αντίκριζε και την προβολή αυτών των μνημείων παγκο-

σμίως, γιατί πίστευε επί πλέον στο μεγάλο κέρδος που θα είχε ο Ελληνισμός, ιδιαίτερα η μαρτυρική Κύπρος, από μια τέτοια παγκόσμια πολιτιστική προβολή.

Γι' αυτό οργάνωσε, μέσω των Ιδρυμάτων Λεβέντη, έκθεση βυζαντινών εικόνων στο Λονδίνο, στο Ελληνικό Κέντρο, που ιδρύθηκε με δική του πρωτοβουλία συντηρείται ως σήμερα με τη δική του κυρίως αρωγή και φροντίδα.

Ένα από τα σημαντικότερα προγράμματα του Ιδρύματος "Αναστάσιος Γ. Λεβέντης" είναι η συντήρηση και προβολή των πλούσιων Συλλογών Κυπριακών Αρχαιοτήτων σε ξένα μουσεία. Το Ίδρυμα, κρίνοντας ότι είναι επωφελέστερο από κάθε άποψη οι θησαυροί αυτοί, αντί να βρίσκονται σε σκοτεινές αποθήκες, να εκτίθενται, να δημοσιεύονται και να προβάλλουν πολιτιστικά την Κύπρο, φρόντισε για τη δημιουργία κυπριακών αιθουσών σε μεγάλα μουσεία της Ευρώπης και της Αμερικής. Άμποτε να υπήρχε αποτελεσματική διεθνής νομοθεσία για την επιστροφή τους στον τόπο της προέλευσής τους. Δυστυχώς, αυτό είναι προς το παρόν ακατόρθωτο. Με περηφάνια επισκέπτονται σήμερα οι Κύπριοι τις αίθουσε του αρχαίου κυπριακού πολιτισμού στη Νέα Υόρκη, στο Λονδίνο, στο Παρίσι, στην Κοπεγχάγη, στο Κέιμπριτζ, και σε λίγο στο Τορόντο του Καναδά. Θυμάμαι ότι, όταν με πικρία του είχα υποδείξει πόσο αρνητικά ήταν τα σχόλια

μερικών συμπρατιωτών μας μετά τα εγκαίνια των τεσσάρων κυπριακών αιθουσών στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης τον Απρίλιο του 2000, χαμογέλασε και μου είπε: “Δεν πειράζει, δεν το κάναμε γι’ αυτούς”.

Η εκδοτική δραστηριότητα του ιδρύματος “Αναστάσιος Γ. Λεβέντης” είναι σήμερα διεθνώς γνωστή και οι τόμοι των εκδόσεών του, κυρίως αυτοί που σχετίζονται με αρχαιολογικά και ιστορικά θέματα, βρίσκονται σε πάμπολλες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες του εξωτερικού.

Με την οργάνωση Διεθνών Συμποσίων, τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό, το Ίδρυμα Λεβέντη συνέβαλε αποφασιστικά στη διεθνή προβολή του ελληνικού και ειδικά του κυπριακού πολιτισμού.

Εκτός όμως από τα Κυπρολογικά Συμπόσια, το ίδρυμα φροντίζει και για γενικότερα θέματα ελληνικού πολιτισμού. Αναφέρω το Διεθνές Συμπόσιο που θα οργανώσει, το 2003, σε συνεργασία με το Τμήμα Κλασικών του Πανεπιστημίου Κύπρου, με θέμα “Ο κόσμος του Ηροδότου”, και άλλο που συνδιοργανώνει με το Πανεπιστήμιο Κρήτης, τον Οκτώβριο του 2002, με θέμα “Διασυνδέσεις στη Μεσόγειο, 1500-500 π.Χ.”. Η έγκαιρη δημοσίευση των πρακτικών των Συμποσίων αποτελεί μια μόνιμη συμβολή στην επιστήμη. Εξίσου σημαντική είναι η δημοσίευση Καταλόγων των Συλλογών Κυπριακών

Αρχαιοτήτων σε ξένα μουσεία. Στις εκδόσεις του περιέλαβε και τη μεσαιωνική και σύγχρονη κυπριακή λογοτεχνία. Αναφέρω χαρακτηριστικά τη δημοσίευση των “Απάντων” του ποιητή Κώστα Μόντη και άλλων λογοτεχνών. Με χορηγίες επίσης βοήθησε στη δημοσίευση συγραμμάτων άλλων επιστημόνων και λογοτεχνών. Από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του, το Πανεπιστήμιο Κύπρου βρήκε στο πρόσωπο του Κωνσταντίνου Λεβέντη έναν ένθερμο ευεργέτη. Το υπηρέτησε έως το θάνατό του ως μέλος του Συμβουλίου του Πανεπιστημίου. Με ετήσια χορηγία βοηθούσε το ταμείο Φοιτητικής Μέριμνας και με σημαντική χορηγία βοήθησε το ταμείο Ερευνητικών Προγραμμάτων του Πανεπιστημίου. Να σημειωθεί ότι παραχώρησε ένα από τα σημαντικότερα νεοκλασικά κτίρια της Λευκωσίας (αφού το αγόρασε και το επισκεύασε) για τη στέγαση της Ερευνητικής Μονάδας Αρχαιολογίας. Η συμβολή των Ιδρυμάτων Λεβέντη στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου, με αγαθοεργίες και με την ενίσχυση ευαγών ιδρυμάτων, είναι ύψιστης σημασίας και αναγνωρίζεται παγκυπρίως, παρ’ όλη τη διακριτικότητα με την οποία επιτελείται.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη στη διάσωση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κυρίως Ελλάδα: Στο Άγιο Όρος, στους Φιλίππους, στη Θεσ-

σαλονίκη, στις Σέρρες, στην Ολυμπία και αλλού. Γι' αυτό το θέμα όμως θα ασχοληθούν συνάδελφοι από την Ελλάδα. Δεν είναι τυχαίο που ο Έλληνας υπουργός Πολιτισμού Ευάγγελος Βενιζέλος έσπευσε να συλλυπηθεί από τους πρώτους τη χήρα του εκλιπόντος, κυρία Εντμέ Λεβέντη, να επαινέσει τη συμβολή του ως ανθρώπου του πολιτισμού, του στοχασμού και της τέχνης, και να εξάρει την πολύτιμη συμβολή του στην προώθηση διεθνώς θεμάτων που αφορούν στον πολιτισμό της Ελλάδος και της Κύπρου.

Με διορατικότητα και οραματισμό είδε την παγκοσμιότητα του ελληνικού πολιτισμού. Γι' αυτό και φρόντισε για τη διάσωση και προβολή μνημείων ελληνικού πολιτισμού και πέρα από τα σύνορα της Ελλάδος και της Κύπρου: Στη Φιλιππούπολη της Βουλγαρίας και στην Οδησό της Ουκρανίας. Διείδε το ρόλο που μπορούσαν να διαδραματίσουν στην καλύτερη γνώση και προβολή του ελληνικού πολιτισμού τα ξένα πανεπιστήμια. Γι' αυτό και ίδρυσε και ενίσχυσε τέτοιες έδρες στα Πανεπιστήμια του Μπέρμιγχαμ και του Δουβλίνου.

Ως αναπόσπαστο μέρος του πολιτισμού είδε και το φυσικό περιβάλλον του νησιού μας, τους αγροτικούς οικισμούς, τα δάση, κι όλες τις ομορφιές του Ακάμα και άλλων περιοχών της Πάφου. Ενθάρρυνε με σημαντικές χορηγίες την ανάπτυξη του αγροτου-

ρισμού και φρόντισε για τη διάσωση των αγαθών με τα οποία είναι προικισμένη η κυπριακή ύπαιθρος.

Στον τομέα αυτό βρήκε άξιους συνεργάτες, τη σύζυγό του Εντμέ και τον αδελφό του Τάσσο Λεβέντη.

Με αυτό το σημείωμα δεν εξαντλείται το θέμα της προσφοράς του Κωνσταντίνου Λεβέντη. Στοχαστής, οραματιστής, φιλόπατρις, με πρωτοφανή, διακριτικότητα και ταπεινότητα, που πήγαζε και από τη βαθιά του προσήλωση στη χριστιανική πίστη, ανάλωσε τη ζωή του στην προσφορά για τον Ελληνισμό και το συνάνθρωπό του. Έζησε διακριτικά, ακόμη και τις δύσκολες στιγμές του πόνου. Στο πλευρό του, άξιοι σύμβουλοι, συνεργάτες και συμπαραστάτες, η σύζυγός του Εντμέ και η θυγατέρα του Λοϊζα, καθώς και όλη η οικογένεια Λεβέντη.

Στα ιδρύματα Λεβέντη θεωρούσαμε ως δεδομένο το γεγονός ότι μπορούσαμε να προσφεύγουμε για την επίλυση κάθε δύσκολου προβλήματος, στη δική του κρίση, σοφία και κατανόηση.

Συμμετέχουμε στο βαρύ πένθος όλης της οικογένειας Λεβέντη για το χαμό ενός άξιου γιου, συζύγου, πατέρα, αδελφού. Τον αποχαιρετούμε με αισθήματα ευγνωμοσύνης και αγάπης, αποχαιρετούμε έναν πατριώτη, έναν εξαίρετο άνθρωπο.